

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası
Takipçilerinin “Fikrî” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

İslam Akidesinin Tanımı ve Kelamcılar

İbn Mansoor’a

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Kerim Şeyhimiz, Allah sizi mübarek kılsın, amellerinizi kabul etsin ve sizi dünya ve ahirette en güzel hayırla mükâfatlandırsın.

Benim iki sorum olacak. Size bu iki sorumla yük olduğum için özür dilerim.

1- İslam Şahsiyeti’nin birinci cildinde İslam Akidesi bölümünde aşağıdaki şekilde geçmektedir.

İslam akidesi, Allah’a, meleklerine, kitaplarına, rasullerine, ahiret gününe, kaza ve kaderin hayrının ve şerrinin Allah’tan geldiğine iman etmektir.

Başka bir bölümünde de şöyle geçmektedir:

Bizzat kaza ve kader şeklinde isimlendirilen ve kavranılmasında birçok ihtilafın söz konusu olduğu kaza ve kadere iman hakkında ise kesin bir nâss gelmemiştir. Ancak kaza ve kaderin içeriğine iman akidedendir ve inanmak da gerekir.

Akidenin delillerinin, akli ve nakli delil olduğu bilinmektedir.

Bu bölümde şöyle geçmektedir: “Kaza ve kaderin delili ise aklidir.” Bizim kültürümüzden, okuduklarımızdan, kesin olmadıkça hiçbir şeyin akideden olmadığını anladım. Yine kaza ve kaderin ne olduğunu bizim kültürümüzden okuduğumda, onun kati ve akli delil olduğunu anladım. Ancak bu, irade özgürlüğü ve onun zorlanması hususunda konuşan gruplar hakkında bir soru gündeme getirebilir. Peki bu ikisi hakkında konuşan kimselere nasıl bakıyoruz? Nitekim onlar, kaza ve kader akidesi noktasında sıkıntılı kimseler olmalarına rağmen ancak onların arasındaki alimlerden, birbirlerine kâfir diyen herhangi biri yok.

Onlara nasıl baktığımızı açıklamanızı rica ediyorum; çünkü kaza ve kader akidedendir ve ona inanmak da gerekir.

2- Nitekim İslam Şahsiyeti’nin birinci cildinin 60. sayfasında şöyle geçmektedir:

(“Mutezile’nin Allah’ın adaletine bakışı, O’nun zulümden münezzehtir/uzak olduğu şeklindedir... Böylece onlar görünmeyi görünene, Allahu Teala’yı insana kıyasladılar... Yunan filozoflarından bir grubun yaptığı gibi, bu dünya hakkında konulan kanunlara Allahu Teala’yı da boyun eğdirmeye kalkıştılar.” Şeyh Takiyyuddîn Nebhâni Rahimehullah, hissedilmeyip görülmeyenin hissedilip görünene kıyas etmelerinin hatalı olduğunu söyledi. Rahimehullah bu bölümde bunu söyledikten sonra, bir sonraki bölümde “hidayet ve dalaletin” anlamının, hidayet ve dalaleti yaratanın Allah olduğu, hidayete ve dalalete düşenin doğrudan doğruya kul olduğu, bunlara karinelerle uyması gerektiği, karinelerin ise hem akli hem de şer’î olduğu şeklinde açıklamış ve akli karineyi de şöyle beyan etmiştir: “Akli karineye gelince: Allahu Teala insanları hesaba çekecek hidayeti bulana sevap verecek, sapıtanı da azap ile cezalandıracaktır... Hidayetin ve dalaletin anlamını doğrudan doğruya Allah’a isnat edersek o takdirde Allah’ın, kâfir, münafık ve asilere azap etmesi zulüm olur. Oysa Allahu Teala zulümden münezzehtir ve yücedir.”

Bana göre bu söz, daha önce Mutezile’nin hatalarından birinin hissedilmeyen Allah’ın adaletini insanın adaletine kıyaslamaları olduğu şeklinde geçen sözle çelişmektedir. Allah’ın adaletini şer’î delil olmaksızın akli olarak nasıl hissediyoruz ki sonra O’nun kâfir, münafık ve asilere azap etmesinin zulüm olduğunu söylüyoruz?

Kardeşiniz Ebu Zeyd.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Birincisi: Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve Raşid Halifeler dönemimde bilinen İslam akidesi, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, onun hayrının ve şerrinin Allah Subhanehu ve Teala'dan olduğuna iman etmektir. Tıpkı ayet-i kerimede geçtiği gibi: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا **Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr eden kimse iyice sapıtmıştır.**" [Nisa 136] Aynı şekilde bir de bu beşincisine (kaderin, Allah'ın ilmi ve Levh-i Mahfuz'da yazılı olan...) eklenmiştir. Kitaplarımızda da açıkladığımız gibi bütün bunlar Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem döneminde biliniyordu ve şimdi bu anlamdaki kader hakkında kitaplardan alıntı yapıyorum:

Allah Subhanehu'nun Kitabı'ndan: Allahu Teala şöyle buyurmuştur: **"O her şeyi bilir."** [En'am 101] Ve Allahu Teala şöyle buyurmuştur: **"De ki: Allah'ın bizim için yazdığından başkası erişmez. Müminler Allah'a tevekkül etsinler."** [Tevbe 51] Bu, Allah'ın ilmi ve Levh-i Mahfuz'da yazılı olan anlamındadır...

2- Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hadislerinden: Müslim Sahih'i'nde önceki beş hususa ek olarak şunu tahrir etmiştir; Abdullah İbn Ömer İbn Hattab'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: حَدَّثَنِي أَبِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ... قَالَ فَأَخْبَرَنِي عَنِ الْإِيمَانِ قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ صَدَقْتَ... ثُمَّ قَالَ لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنْ السَّائِلُ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ **"Bana babam Ömer İbn Hattab söyledi ve şöyle dedi: Bir gün Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yanında bulunurken birdenbire yanımıza elbisesi bembeyaz, saç simsiyah, üzerinde yolculuk eseri görülmeyen ve bizden kendisini kimsenin tanımadığı bir zat çıkageldi. Nihayet Peygamber'in yanına oturdu, iki dizini onun iki dizine dayadı, iki avucunu kendi dizleri üzerine koydu ve ey Muhammed bana İslam'dan haber ver, dedi... Bana imandan haber ver dedi. Bunun üzerine Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu: "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe ve kaderin hayrına ve şerrine iman etmendir."** (Adam) doğru söyledin dedi... Sonra bana ey Ömer soranın kim olduğunu biliyor musun? dedi. Ben de: Allah ve Rasulü daha iyi bilir, dedim. **"Şüphe yok ki o, Cibril'dir. Sizlere dininizi öğretmek için gelmiştir."**)

Burada kader, Allah Subhanehu ve Teala'nın ilmi ve Levh-i Mahfuz'da yazılı olan olup kaza ve kader kelimesindeki ıstılahi anlamda değildir. Dolayısıyla bu isim, (kaza ve kader ıstılahi, kitaplarımızda açıkladığımız gibi... fiillerin yaratılması, bunların yapılması, eşyanın özelliklerinin yaratılması ve bunların fiillerden dolayı ortaya çıkması anlamında) bilinmediği gibi Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem veya Sahabe Rıdvânullahi Aleyhim döneminde de bilinmiyordu, aksine Tâbiinler döneminde meşhur oldu, bu mesele o zamandan beri bilinir ve araştırılır hale geldi ve bu konuyu araştırma konusu yapanlar da bizzat kelamcılardı

Akidenin delillerinin, kesin deliller olmasına gelince; bu, tüm Müslümanlar nezdinde doğrudur ve bunları inkâr eden kâfir olur. Ancak bu, Yunan felsefesinden tercüme edilen ıstılahi anlamdaki (kaza ve kader) konusuna intibak etmez. Zira bu, anlamında ihtilaf edilen bir konudur:

* Her kim doğru bir şekilde anlar ve bunun için kati deliller getirirse ona iman eder; tıpkı bizim kitaplarımızda açıkladığımız, ona iman ettiğimiz ve onu akide araştırmalarından yaptığımız gibi...

* Kimin de Mutezile ve Cebriye gibi anlayışı karışık olursa, fiilin yaratılmasının, onun yapılmasının, sevabın ve cezanın arasını karıştırırlar... Zira Mutezile insan fiillerini kendi iradesiyle bizzat kendisinin yarattığını ve bundan dolayı sevap ve cezaya nail olacağını söylemiştir. Cebriye ise bilakis fiilleri Allah'ın yarattığını, buna göre insanın rüzgârın önündeki bir tüy gibi mecburen hareket ettiğini söylemiştir. Gerek onlar gerek şunlar, fiillerin yapılması ile her şeyin yaratıcı Allah Subhanehu'nun sıfatlarından olan fiilin yaratılmasının arasını

karıştırdılar. Böylece gerek onlar gerek şunlar, meseleyi yanlış anladılar ve böylece de yanlış görüşler ortaya atıldılar. Ama bizler onların kâfir olduklarını söylemiyoruz. Aksine onlar, bir meselede hata eden Müslümanlardır.

Sonuç olarak (kaza ve kaderin ıstılahi anlamının) anlaşılmasında ihtilaf eden Cebriye ve Mutezile'nin kâfir oldukları söylenmez; bilakis onların görüşlerinin hatalı olduğunu söylüyoruz. Dolayısıyla bizler, kendi görüşümüzün kesin olduğunu düşünüyor, sonra kitaplarımızda açıkladığımız gibi kaza ve kadere iman ediyoruz. Bizim anlayışımız dışında bir anlayışa sahip olanlarında da hata ettiğini söylüyoruz ama onların kâfir olduğunu söylemiyoruz...

İkincisi: Adalet ve zulüm hakkındaki sorunuza gelince:

Muteziler, Allah'ın fiillerini insanın fiillerine kıyas ederek Allah Subhanahu'nun fiillerinde akli hakem kıldılar ki bu kesinlikle hatadır; çünkü Allah Subhanahu'nun zatı ve fiilleri, hisse tabi değildir, bilakis O'nun durumu, Allah Subhanahu'nun Kitabı'nda ve Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in sünnetinde geçen şerî hükümlere göre ele alınır. Bu nedenle bizler, bu meseleyi ele alırken önce Allah Subhanahu'nun fiillerine dair şerî delilleri getirdik, bunun ardından buna uygun olan yani şeriatta geçtiği üzere ispat ve nefide asıl olana uygun olan akli delillerden bahsettik; sonra bazı yönlerde akli delil bulunursa, şerî delile uygun olduğu sürece zikredilmesinde bir mania yoktur...

Binaenaleyh Şahsiyetin birinci cildinde geçen hidayet ve dalalet konusunda bu meseleyi ele alırken şöyle dedik:

(Ancak Kur'an-ı Kerim'de "hidayet" ve "dalalet"i Allah'a nispet eden ayetler de vardır. Bu ayetlere bakıldığında, "hidayet" ve "dalalet" in kuldan değil ancak Allah'tan olduğu anlaşılmaktadır. Başka ayetlerde ise "hidayet", "dalalet" ve saptırmanın kula nispet edildiği geçmektedir. Bunlardan da "hidayet" ve "dalalet" in kuldan kaynaklandığı anlaşıyor. Bu ayetleri teşri bir kavrayışla anlamak gerekir. Yani bunlar için konulan teşri vakıalar idrak edilmelidir/kavranmalıdır. O zaman Allah'a nispet edilen "hidayet" ve "dalalet" in vurguladığı anlamın insana nispet edilen "hidayet" ve "dalalet" ten başka bir anlamda olduğu, bunlardan her birinin üzerinde durduğu konu diğerinin üzerinde durduğu konudan başka olduğu ortaya çıkar. Böylece teşri mana tamamen ortaya çıkar. Evet, "hidayet" ve "dalalet" i Allah'a isnat eden ayetler "hidayet" e erdirenin ve saptırmanın Allah olduğunu açıkça ifade etmektedir. Allahu Teala şöyle buyurmaktadır: **“De ki: Allah dilediğini saptırır/dalaletle düşürür, kendisine yöneleni de hidayete/doğru yola eristirir.”** [Rad 27]...

Ve şöyle buyurmaktadır: **“Muhakkak ki sen sevdiğini hidayete erdiremezsin ama Allah dilediğini hidayete erdirir.”** [Kasas 56] Bu ayetlerin mantukunda "hidayet" ve "dalalet" i yapanın insan değil Allahu Teala olduğuna açıkça delalet vardır. Bu da insanın kendiliğinden "hidayet" e eremeyeceği, ancak Allah "hidayet" e erdirdiğinde ereceği ve saptırdığında sapacağı anlamına gelmektedir. **Ancak başka karineler "hidayet" ve "dalalet" i doğrudan doğruya Allah'a isnat eden bu mantuku başka bir anlama, "hidayet" i ve "dalalet" i yaratanın Allah olduğu anlamına yönlendirmektedir. Doğrudan doğruya "hidayet" e eren ve "dalalet" e düşen ise kuldur. Bu karineler ise hem akli hem de şer'îdir.**

Şer'î karinelere gelince: Birçok ayet-i kerime "hidayet" i ve "dalalet" i, "dalalet" e sürüklemeyi insana nispet etmektedir. Allahu Teala şöyle buyurmaktadır: **“Kim hidayete ererse kendi için hidayete ermiş olur. Kim de dalaletle düşerse kendi aleyhine dalaletle düşmüş olur.”** [İsra 15] Ve şöyle buyurmaktadır: **“Siz hidayette bulunduğunuzda dalaletle düşmüş olanlar size zarar veremez.”** [Maide 105] Ve şöyle buyurmaktadır: **“Kim hidayete ererse bu kendi lehinedir.”** [Zümer 41] Ve şöyle buyurmaktadır: **“İnsanlardan, bilgisi olmaksızın Allah hakkında tartışmaya giren ve her inatçı şeytana uyan birtakım kimseler vardır. Şeytan hakkında şöyle yazılmıştır: Her kim şeytani dost edinirse, o da onu yoldan çıkaracak ve alevli ateşin azabına sürükleyecektir.”** [Hac 3-4] Ve şöyle buyurmaktadır: **“Şeytan onları dalaletle düşürmek istiyor.”** [Nisa 60]

Bu ayetlerin mantuku, “hidayet” ve “dalalet” fiilinin insana ait bir fiil olduğunu, hem kendini hem de başkasını “dalalet”e düşürdüğüne, şeytanın da “dalalet”e düşürdüğüne açıkça delalet etmektedir. Bu ayetler “hidayet” ve “dalalet”i, insana ve şeytana nispet etmektedir. İnsan, kendisini “hidayet”e/doğru yola ilettiği gibi “dalalet”e düşüren/saptıran da yine kendisidir.

Bu ise “hidayet” ve “dalalet”in Allah’a nispet edilmesinin doğrudan doğruya bir nispet değil, “hidayet” ve “dalalet”in yaratıcısı olması bakımından yapılan bir nispet olduğuna dair bir karinedir. Birbirine zıt gibi görünen ayetleri yan yana koyup şer’î kavrayışla kavradığında bu ayetlerin bir kısmının delalet ettiği mananın diğer kısmının delalet ettiği manadan farklı olduğu görülür. Ayette yüce Allah şöyle diyor: قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ **“De ki: Allah hakka hidayet ettirir/eriştirir.”** [Yunus 35] Başka bir ayette ise şöyle diyor: فَمَنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ **“Kim hidayete ererse; yalnız kendisi için ermiş olur.”** [Neml 92] Birinci ayet, “hidayet”e eriştirenin Allahu Teala olduğuna işaret ediyor. İkinci ayet ise “hidayet”e erenin insan olduğuna işaret etmektedir. Birinci ayetteki “Allah hidayet eder” ifadesi, insanın nefsinde “hidayet”in yaratılmasıdır. Yani “doğruyu bulma yeteneğinin yaratılması” demektir. İkinci ayette ise Allah’ın insanda yaratmış olduğu “hidayet” kabiliyetini insanın doğrudan uygulamaya koyması ile “hidayet”i/doğruyu bulmasına işaret edilmektedir. Bu nedenle bir başka ayette şöyle diyor: وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ **“Biz ona iki yol hidayet ettik/gösterdik.”** [Beled 10] Bu ise “Biz insana hayr ve şer yolunu gösterdik, yani biz insanda hidayet kabiliyetini yaratarak kendi kendine doğruyu bulma işini ona bıraktık” demektir. İşte “hidayet” ve “dalalet”i insana nispet eden, insanla bağlantılı hâle getiren bu ayetler, “hidayet”e doğrudan doğruya Allah’ın erdirmesi değil kulun yönlenmesi gerektiğine işaret eden şer’î karinedir.

Akli karineye gelince: Allahu Teala insanları hesaba çekecek “hidayet”i bulana sevap verecek, sapıtanı da azap ile cezalandıracak ve her insan ameline göre sorgulanacaktır. Allahu Teala ayetlerde şöyle buyurmaktadır: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ **“Kim salih amel işlerse kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhinedir ve Rabbin kullarına zulmedici değildir.”** [Fussilet 46] Ve şöyle buyurmaktadır: فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ **“Kim zerre miktarı hayr işlerse onu görür. Kim de zerre kadar şer işlerse onu görür.”** [Zilzal 7-8] Ve şöyle buyurmaktadır: وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ **“Kim de inanmış olarak, salih ameller işlerse o zulümden ve hakkının yenmesinden korkmaz.”** [Taha 112] Ve şöyle buyurmaktadır: مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ **“Kim kötü bir iş yaparsa cezasını görür.”** [Nisa 123] Ve Allahu Teala şöyle buyurmaktadır: وَعَدَ اللَّهُ **“Allah münafık erkeklerle, münafık kadınlara ve kâfirlere cehennem ateşini vadetmiştir. Orada temelli kalıcıdırlar.”** [Tevbe 68]

“Hidayet” ve “dalalet”i doğrudan doğruya Allah’a isnat edersek o takdirde Allah’ın, kâfir, münafık ve asilere azap etmesi zulüm olur. Oysa Allahu Teala zulümden münezzehtir ve yücedir. Bu nedenle “hidayet” ve “dalalet” fiilinin doğrudan Allah’a isnadını, Allah’ın “hidayet”i yoktan yaratması ve “hidayet”i muvaffak kılması manasına hamletmek gerekir. Dolayısıyla “hidayet”i bulan ve “dalalet”e sapan insandır. Bu nedenle insan, bundan dolayı hesaba çekilir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar; “hidayet” ve “dalalet”i Allah’a nispet eden ayetler açısından yapılan bir açıklama idi. Ancak “hidayet” ve “dalalet” dileme (meşiet) ile birlikte geldiği ayetler açısından değerlendirildiğinde: يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ **“Dilediğini saptırır/dalalete düşürür dilediğini de hidayete/doğru yola eriştirir.”** [Fatır 8] Ayette geçen meşiet kelimesi, irade etmek anlamındadır. Dolayısıyla ayet, hiçbir kimse Allah’a rağmen “hidayet”e eremeyeceği gibi “dalalet”e düşmez anlamına gelir. Bilakis “hidayet”e eren kimse Allah’ın iradesi ve meşietiyile “hidayet”e ermiş, “dalalet”e düşen de O’nun iradesi ve meşietiyile “dalalet”e düşmüş olur...

Mutezile’nin meselede temel delil olarak akli hakem kılmaları noktasında da aynı kitapta şu şekilde bahsettik:

[Mutezile’nin Allah’ın adaletine bakışı, O’nun zulümden münezzehtir/uzak olduğu şeklindedir. Sevap ve ceza meselesinde de Allah’ın adaleti ile Allah’ın zulümden münezzehtir olduğu düşüncelerini uyumlaştıran bir yerde durdular. “Ancak insanda irade hürriyetinin bulunması, kendi fiillerini yaratması, bir şeyi yapıp yapmama imkânına sahip olması ile Allah’ın adalet sıfatının bir anlamı olur” dediler. “İnsan, bir şeyi kendi iradesi ile yapıp ve yine

kendi iradesi ile terk ettiği zaman ona sevap veya ceza verilmesi makul ve adaletlidir. Fakat Allah insanı yaratır, ardından da onu belli bir işi yapmaya zorlarsa, yani itaatkâr olanı itaata ve isyan edeni de isyana zorlar sonra da itaat edeni sevap ile mükâfatlandırıp asi olanı da azap ile cezalandırırsa bu, adalet sayılmaz” dediler. Böylece onlar görünmeyeni görüne, Allahu Teala’yı insana kıyasladılar. Yunan filozoflarından bir grubun yaptığı gibi, bu dünya hakkında konulan kanunlara Allahu Teala’yı da boyun eğdirmeye kalkıştılar. İnsan hakkında tasavvur ettikleri adaleti, Allah’a uygulamaya giriştiler. Oysa “kaza ve kader”, “cebr ve ihtiyar” veya “irade hürriyeti” diye isimlendirdikleri konunun aslı, kulun fiiline Allah’ın sevap veya ceza vermesidir... Eğer Allahu Teala kâfirin küfrünü, asinin isyanını dilemiş olsaydı, onu küfürden ve isyandan men etmemesi gerekirdi. Örneğin: Allah’ın Ebu Leheb’in kâfir olmasını dileyip ardından da onun iman etmesini ve küfürden uzak durmasını emretmesi nasıl düşünülebilir? Yaratıklardan böyle bir şeyi yapan kimse akılsız sayılır. Allah ise böyle bir şeyden çok çok uzaktır, yücedir. Kâfirin küfrünü ve asinin de isyanını Allah dilerse, bu takdirde bunların cezalandırılmaması gerekir...

Fiillerin yaratılması meselesinde Muteziler şöyle dediler: “Kulların fiilleri, kendileri tarafından yaratılmıştır. Allah’ın işi değil kulun kendi işidir. Allah’ın gücünün müdahalesi olmaksızın fiili yapmak veya yapmamak insanın gücü dahilinde olan bir iştir... Tüm bunlardan da “fiillerin yaratılması meselesinde insan fiillerini kendi yaratır, insan bir şeyi yapıp yapmamaya muktedir” şeklindeki benimsedikleri görüşlerine ulaştılar. Mesele içinden mesele çıkartan kelamcılarının peşine takıldığımızda, fiilleri yaratma meselesinde fiillerden doğan fiiller meselesinin de çıktığını görüyoruz. Mutezile, insanın fiillerinin kendisi tarafından yaratıldığını ortaya atınca şöyle bir soru gündeme geldi: “İnsanın amelinden, davranışından doğan ameller hakkındaki görüş nedir? O da insanın yarattığından mıdır, yoksa Allah’ın yarattıklarından mıdır? Dayak yiyen kimsenin hissettiği acı, bir şeyde görülen tat, bıçaktaki kesme özelliği, lezzet, sıhhat, şehvet, sıcaklık ve soğukluk, rutubet ve kuraklık, korkaklık ve cesaret, açlık ve tokluk ve daha birçok şey de insanın fiili midir?” Mutezile bunların hepsinin insanın fiili olduğunu söyler. Çünkü bir fiili yaptığında onun sonuçlarını ortaya çıkaran da insandır. O, insanın fiilinden doğmaktadır. Dolayısıyla insanın yarattığı şeylerdendir...]

Buna göre Mutezile’nin görüşü, onlar bu fiillerin hakikatini idrak edememelerine rağmen Allah’ın fiilleri noktasında aklın hakem olmasına dayanmaktadır. Zira onlar için fiiller, gerçekleri dışında görünebilir. Tıpkı aynı kitapta şu şekilde geçtiği gibi: [Allah’ın adaletini insanın adaleti ile kıyaslamanın doğru olmadığını ve koyduğu kanunlara göre alemini idare eden, âlemin yaratıcısı olan Allah’ın dünyadaki kanunlara boyun eğeceğini sanmanın caiz olmadığını anlayamadılar. İnsanın dar görüşü sebebiyle adaleti dar bir şekilde anladığını, bakış açısı genişlediğinde ise hem adalete bakışının hem de verdiği hükmün değiştiğini gördüğümüz hâlde, nasıl oluyor da ilmi ile her şeyi kuşatan alemlerin Rabbi’nin adaletini, bizim kabul ettiğimiz “adalet” anlamıyla kıyaslıyoruz?]

Binaenaleyh akıl, Allah Subhanehu’nun fiilleri hakkında hakem olamaz. Çünkü Allah Subhanehu’nun fiilleri, aklın ve onun hakem olma gücünün ötesinde olup akla, şeriattan bağımsız Allah Subhanehu’nun fiilleri hakkında hüküm verme yetkisi vermek doğru değildir.

Kitaplarımızda bahsettiğimiz şey işte budur; zira Allah Subhanehu’nun fiilleri hakkında şerî deliller getirdik, sonra bunlara mutabık olan aklî delillerden bahsettik...

Umarım bu açıklama yeterli olmuştur. Bilen ve hüküm verenlerin en hayırlısı Allah’tır.

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 08 Cumade’l Ūla 1443

M. 12/12/2021

Cevaba, Emir’in (Allah onu korusun) web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QASingle/4202/>